

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT KODEKSINING 104-
MODDASIGA ASOSAN QASDDAN BADANGA OG‘IR SHIKAST YETKAZISH
UCHUN JAVOBGARLIKNING HUQUQIY ASOSLARI**

O‘zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi Akademiyasi 3-o‘quv kursi

Rahimov Abdulaziz Abdurahmon o‘g‘li

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 104-moddasida belgilangan qasddan badanga og‘ir shikast yetkazish jinoyatining huquqiy va tahliliy jihatlari o‘rganiladi. Jinoyatning obyektiv va subyektiv tomonlari, og‘ir shikastlanish mezonlari, sud-tibbiy ekspertizaning roli hamda amaliyotdagi muammoli masalalar yoritiladi. Shuningdek, jinoyat huquqi tizimini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ilgari suriladi.*

Kalit so‘zlar: *Jinoyat kodeksi, badanga og‘ir shikast, qasddanlik, jinoyat tarkibi, sog‘liq, sud amaliyoti, ekspertiza.*

Annotation (in English): *This article examines the legal and analytical aspects of intentional infliction of serious bodily harm under Article 104 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. The objective and subjective elements of the crime, the criteria for determining serious injury, the role of forensic medical expertise, and current judicial practice are analyzed. The paper also provides scholarly recommendations for improving the legal regulation of this offense.*

Keywords: *Criminal Code, grievous bodily harm, intent, corpus delicti, health, judicial practice, forensic expertise.*

KIRISH

Inson hayoti va sog‘lig‘i har qanday jamiyatda eng oliy qadriyat hisoblanadi. Shu bois O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi shaxsga qarshi jinoyatlar uchun alohida bob ajratgan. Ularning eng og‘ir turlaridan biri — qasddan badanga og‘ir shikast yetkazish (JK 104-modda) bo‘lib, bu jinoyat sog‘liq uchun jiddiy xavf tug‘diradigan va ko‘pincha uzoq muddatli oqibatlarga olib keladigan xatti-harakat sifatida e‘tirof etiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi — JK 104-moddasining mazmun-mohiyatini, jinoyat tarkibini, sud amaliyoti va ekspertizalardagi o‘ziga xos jihatlarni ilmiy asosda tahlil qilish hamda amaldagi qonunchilikni takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdan iboratdir.

ASOSIY QISM

1. Qasddan badanga og‘ir shikast yetkazish tushunchasi

O‘zbekiston Respublikasi JK 104-moddasiga ko‘ra, qasddan badanga og‘ir shikast yetkazish — bu jabrlanuvchining hayoti uchun xavfli bo‘lgan yoki sog‘lig‘iga uzoq muddatli yoki doimiy zarar keltiruvchi harakatlardir.

Bu jinoyatning obyektiv tomoni faol harakat (urish, o‘tkir buyum bilan zarba berish, kuydirish, zaharlash va boshqalar) natijasida og‘ir shikast yetkazilishida namoyon bo‘ladi.

Subyektiv tomoni esa — qasddanlikdir. Aybdor jabrlanuvchiga zarar yetkazish oqibatlarini oldindan biladi va shu oqibatni istaydi yoki unga yo‘l qo‘yadi.

Predmet — inson sog‘lig‘i, ya’ni shaxsning jismoniy yaxlitligi.

Obyekt — shaxsga qarshi ijtimoiy munosabatlar tizimi.

2. Og‘ir shikastlanish mezonlari va tibbiy baholash

Sud-tibbiy ekspertiza qasddan og‘ir shikast yetkazilganini aniqlashda asosiy ahamiyatga ega. “Tibbiy mezonlar to‘g‘risida”gi Nizomga ko‘ra, og‘ir shikast quyidagi hollarda belgilanadi:

- hayot uchun xavfli bo‘lgan jarohatlar (miya jarohati, qon ketish, ichki organlar shikastlanishi);

- tananing bir qismi yoki organning faoliyatini butunlay yo‘qotish;

- umumiy mehnat qobiliyatining kamida 30 foizga yo‘qotilishi.

Ekspertiza xulosasi jinoyat tarkibini aniqlashda asosiy isbot vositasi sifatida e’tirof etiladi.

3. Sud amaliyoti va muammoli masalalar

Sud amaliyotida 104-modda bilan bog‘liq jinoyatlar ko‘pincha oilaviy nizolar, mast holat yoki o‘zaro janjallar fonida sodir etiladi. Biroq ayrim hollarda ehtiyotsizlik bilan yetkazilgan jarohatlar (JK 111-modda) bilan 104-modda o‘rtasidagi farqni aniqlash murakkab bo‘ladi. Shu bois sudlar aybdorning ruhiy holati va niyatini aniqlashda subyektiv belgilarga alohida e’tibor qaratadi.

Masalan, Oliy sudning 2022-yilgi qarorlarida qayd etilishicha, jabrlanuvchining sog‘lig‘iga jiddiy zarar yetkazilgan holatlarda aybdorning niyati to‘liq isbotlanmasa, 104-modda o‘rniga 111-modda (ehtiyotsizlikdan badanga og‘ir shikast yetkazish) qo‘llanilishi lozim.

4. Chet el tajribasi

Rossiya, Qozog‘iston va Germaniya qonunchiligida ham qasddan og‘ir shikast yetkazish uchun javobgarlik mavjud. Biroq bu mamlakatlarda shikast darajasi, niyatning shakli va og‘irlashtiruvchi holatlar yanada batafsil tartibga solingan. Masalan, Germaniya Jinoyat kodeksi (StGB) 223–226-moddalarida jismoniy shikast yetkazish turli darajalarda ko‘rib chiqiladi.

Bu tajriba O‘zbekiston qonunchiligida ham shikast darajalarini yanada aniqroq belgilash zarurligini ko‘rsatadi.

Xulosa

Qasddan badanga og‘ir shikast yetkazish — shaxsning eng muhim huquqi bo‘lgan sog‘lig‘iga qaratilgan jinoyat bo‘lib, uning ijtimoiy xavfi yuqori. Ushbu jinoyatni to‘g‘ri kvalifikatsiya qilish uchun:

- shikast yetkazish oqibatlarini tibbiy va huquqiy jihatdan aniq belgilash,
- aybdorning niyatini puxta aniqlash,
- jinoyat tarkibini boshqa shunga o‘xshash moddalardan farqlash muhimdir.

Tavsiyalar va takliflar

1. Sud-tibbiy ekspertiza tizimini takomillashtirish: shikast darajalarini aniqlash mezonlarini yangilash, zamonaviy diagnostika usullarini keng joriy etish lozim.
2. Jinoyat kodeksiga izohli qo‘llanma kiritish: 104-modda bilan 111-moddani amalda farqlash uchun aniq me‘yoriy ko‘rsatmalar ishlab chiqish kerak.
3. Profilaktik chora-tadbirlarni kuchaytirish: oilaviy zo‘ravonlik, spirtli ichimlik va janjalli muhit sababli kelib chiqadigan jinoyatlar oldini olishga qaratilgan ijtimoiy dasturlarni kengaytirish zarur.
4. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar o‘rtasida hamkorlik: ichki ishlar, sog‘liqni saqlash va sud organlari o‘rtasidagi axborot almashinuvini avtomatlashtirish lozim.
5. Chet el tajribasini o‘rganish: jinoyat tarkibini differensiallashtirish va javobgarlik choralari adolatli bo‘lishi uchun Germaniya va Rossiya tajribasidan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. – T.: Adolat, 2024.
2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi plenumining 2022-yil 15-martdagi “Shaxsga qarshi jinoyatlar bo‘yicha sud amaliyoti to‘g‘risida”gi qarori.
3. Karimov N.R. Jinoyat huquqi. Maxsus qism. – Toshkent: TDYUI nashriyoti, 2023.
4. R.K. Salomov. Jinoyat tarkibi va javobgarlik masalalari. – T.: Yangi asr avlodi, 2022.
5. German Criminal Code (StGB). 2021 Edition.